

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru – Příspěvek k udržitelnému rozvoji: Role spravedlivého obchodu a nevládních koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem

KOM(2009) 215 v konečném znění

(2010/C 339/12)

Zpravodaj: **pan ADAMS**

Spoluzpravodajka: **paní SHARMA**

Dne 5. května 2009 se Evropská komise, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru – Příspěvek k udržitelnému rozvoji: Role spravedlivého obchodu a nevládních koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem

KOM(2009) 215 v konečném znění.

Specializovaná sekce Vnější vztahy, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 7. ledna 2010.

Na 459. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 20.–21. ledna 2010 (jednání dne 20. ledna 2010), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 184 hlasy pro, 3 hlasy byly proti a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV již mnoho let aktivně podporuje rozsáhlé iniciativy k udržitelné produkci rozvíjené jak podniky, tak nevládními organizacemi. Výbor proto s potěšením vítá, že Komise ve svém sdělení zdůrazňuje a podporuje rostoucí vliv koncepcí označování, které mají pomoci spotřebitelům při rozhodování.

1.2 Přestože souhlasí s tím, že dynamiku těchto systémů a jejich tržní charakter podporuje dobrovolnost těchto systémů označování, doporučuje Výbor poskytnout prostředky a předpisy na rozvíjení transparentnosti, vlivu a důvěryhodnosti těchto koncepcí a schopnosti výrobců je ovlivňovat a účastnit se jich prostřednictvím certifikace. Aliance ISEAL, nezávislá Mezinárodní aliance pro sociální a environmentální akreditaci a označování, nabízí rámec pro spolupráci těchto systémů s cílem upevnit stanovování standardů a objektivní analýzu. Cílem by mělo být harmonizovat přístupy tam, kde je to možné, a zajistit, aby se o jejich odlišnostech informovalo transparentně.

1.3 Výbor vyzdvihuje úlohu, kterou hrál spravedlivý obchod při stimulování udržitelných nákupních rozhodnutí spotřebitelů v praxi a při vytváření četných forem zapojení občanské společnosti. Vítá další závazek Komise podporovat organizace občanské společnosti ve zvyšování povědomí spotřebitelů a dále podporovat koncepcí záruk udržitelnosti v této oblasti, protože tento závazek má navíc schopnost probudit solidaritu veřejnosti a pozitivní opatření. Nasměrování podpory pro členské státy,

v nichž se zatím takové koncepce nerozvinuly, by mohlo být obzvláště účinné tam, kde aktivně působí zastánci rozvoje a udržitelnosti z řad občanské společnosti.

1.4 Nárůst počtu iniciativ všech forem v oblasti udržitelných nákupních rozhodnutí v posledních letech ukazuje, že právě nyní je vhodná doba, aby Komise vážně promyslela, jaký mohou mít základní standardy a procesy vliv na její závazek vůči WTO, obzvláště co se týká mezinárodní obchodní politiky ve vztahu k rozvojovým zemím, která klade větší důraz na sociální a ekologické faktory ⁽¹⁾.

2. Úvod

2.1 Rozdíly mezi značkou fair trade a jinými značkami mají často kořeny v historii. Značka fair trade se objevila jako reakce na zjevné nespravedlivé zacházení s chudými v mezinárodním obchodě a byla podpořena progresivními hnutími založenými na solidaritě a rozvoji, která vznikla v 70. letech. Jeho současná obdoba, hnutí sociální odpovědnosti podniků vycházející z průmyslu, také zavedla sociální a environmentální standardy pro dodavatelský řetězec a nabídla všeobecný přístup pro výrobce a spotřebitele. Ty se vzájemně ovlivnily. Například značka fair trade přijala minimální pracovní standardy a procesy sociální odpovědnosti podniků přijaly nástroj označení záruk pro spotřebitele. Dnes, kdy se měna klimatu a spotřeba zdrojů staly kritickými pro budoucnost světa, lze aspekty všech těchto označení certifikace nebo záruk orientovaných na spotřebitele charakterizovat jako označení produktů vzniklých udržitelným způsobem.

⁽¹⁾ Zde je vhodné upozornit na dohodu mezi EU a Koreou o volném obchodu, kapitola o obchodu a udržitelném rozvoji (kap. 13).

2.2 V roce 2005 vydal Evropský hospodářský a sociální výbor na žádost britského předsednictví své stanovisko k tématu Etický obchod a koncepce záruk pro spotřebitele ⁽²⁾. V něm došel k závěru, že tyto dobrovolné koncepce (obvykle ve formě označení certifikace nebo záruky) by mohly významně přispět k udržitelnému rozvoji a k přímému zapojení spotřebitelů do pozitivních a posilujících reakcí na globalizaci. Toto stanovisko také prozkoumalo nezbytné požadavky na účinnost těchto systémů, vhodnost definice politiky v EU a nezbytné nutné vyjasnění a koordinaci. Nakonec se vyslovil pro rámec, který by poskytl inteligentní základ pro srovnávání koncepcí záruk pro spotřebitele s ostatními politickými nástroji, které mají dosáhnout podobných cílů. Výbor vyslovil názor, že by to poskytlo institucím EU a členským státům vodítko k zajištění soudržné politiky a praktický nástroj k posouzení investic zdrojů. Výbor je proto velmi potěšen, že tyto závěry byly v tomto sdělení plně uznány a dále rozvinuty.

2.3 Za poslední čtyři roky ohromně stoupl prodej výrobků s těmito značkami záruk. V případě výrobků se značkou spravedlivý obchod například o 400 % a prodej výrobků s certifikací Utz o 365 %. Tento trend pokračuje dále a zjevně není ovlivněn recesí. Vedoucí mezinárodní zpracovatelé a výrobci přeměňují celé kategorie značek a produktů na značku „spravedlivý obchod“ (fair trade) a maloobchodníci podobně uceleně přeměňují řady výrobků. Na základě zájmu spotřebitelů byla vytvořena nebo dále rozvinuta řada značek záruk v souvislosti s udržitelností. Existují významné příklady těchto koncepcí udržitelnosti, které mají značný dopad. To vyvolalo otázky, zda mají spotřebitelé jasno ohledně rozdílů mezi značkami a konkrétního užítku pro výrobce.

2.4 EHSV má hluboký a soustavný zájem o toto téma. Ve svém prvním stanovisku k Evropské iniciativě na podporu označení „fair trade“ vydaném v roce 1996 ⁽³⁾ doporučil Výbor tři hlavní body: (i) měly by být vytvořeny mezinárodní systémy certifikace a ověřování vysoké kvality; (ii) proces zůstane dobrovolný a (iii) Komise by měla podporovat organizace výrobců v oblasti spravedlivého obchodu v rozvojových zemích a osvětové a informační kampaně v Evropě.

2.5 V říjnu 2009 Výbor znovu potvrdil tyto postoje ve svém stanovisku Potravinový fair trade ⁽⁴⁾, které vypracoval pan Coupeau. Ačkoliv toto stanovisko úzce navazuje na stanovisko pana Coupeau, zabývá se především sdělením Komise a obsahuje řadu rozšířených doporučení v souladu s dlouhodobým postojem Výboru.

3. Shrnutí sdělení Komise

3.1 Označování produktů vzniklých udržitelným způsobem v různých formách se stalo součástí spotřebitelského prostředí. Tato označení umožňují spotřebitelům podporovat řadu cílů udržitelného rozvoje. Označení fair trade je specificky definováno jako jedno z označení, které se zaměřuje na posouzení a certifikaci – označuje pracovní a environmentální podmínky, které dodržují či přesahují minimální mezinárodní normy, podpůrná obchodní opatření a platbu přírůbků v určité formě ve prospěch

výrobců v rozvojových zemích. Tento specifický přístup je ve sdělení velmi výrazný. Z důvodu možného nedorozumění ze strany spotřebitelů poskytuje Komise přílohu, ve které je uvedena uznávaná definice Fair Trade a rozlišuje mezi přístupy ⁽⁵⁾:

- (1) **vlastní spravedlivý obchod;**
- (2) **jiné „specializované“ certifikované produkty, které formálně nejsou součástí spravedlivého obchodu, ale jejich cílovou skupinou jsou spotřebitelé informovaní o problémech trvalé udržitelnosti (Rainforest Alliance, Utz Certified);**
- (3) **produkty, na které se vztahují základní standardy, které aspirují na to stát se platné v celém výrobním odvětví (např. Common Code for the Coffee Community – CCCC, Ethical Tea Partnership);**
- (4) **ostatní (dodávky komodit „beze jména“).**

3.2 Komise uznává, že ačkoliv existují nejrůznější spotřebitelská označení a údaje, jakýkoliv pokus o regulaci těchto systémů by mohl být kontraproduktivní. V podstatě to jsou dobrovolné, dynamické systémy, které reagují na obchodní a spotřebitelskou poptávku a regulace by mohla zbytečně omezit další rozvoj.

3.3 Důvěra a povědomí spotřebitelů může však být zlepšeno jasnými a transparentními definicemi koncepcí a dalším důležitým požadavkem je nezávislé monitorování. Navrhuje se a očekává se další analýza dopadu a přínosu těchto koncepcí, přestože Komise dává jasně najevo, že nemá v úmyslu definovat příslušné standardy udržitelnosti pro tyto soukromé koncepce, navrhuje však všeobecné zásady. Jsou to:

- **Zachování nevládní povahy soukromých koncepcí po celé EU.**
- **Prozkoumání rozsahu možných součinností mezi těmito koncepcemi a posílení jasnosti pro spotřebitele a producenty.**
- **Dosažení společného názoru na rozumné základní procesní požadavky.**
- **Stanovení objektivních skutečností týkajících se relativního dopadu různých soukromých koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem.**

⁽²⁾ Úř. věst. C 28, 3.2.2006, s. 72–81.

⁽³⁾ Úř. věst. C 204, 15.7.1996, s. 41.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 318, 23.12.2009, s. 29.

⁽⁵⁾ Sdělení odkazuje na kritéria spravedlivého obchodu, která definovalo hnutí spravedlivého obchodu a Evropský parlament je připomněl ve svém usnesení o spravedlivém obchodu a rozvoji ze dne 6. června 2006 (A6-0207/2006).

3.4 Cíl některých z těchto koncepcí záruk, rozvoj chudších zemí, je také ústředním cílem obchodní politiky WTO i EU. Sdělení navrhuje, aby soukromé iniciativy certifikace k zárukám udržitelnosti mohly doplnit procesy liberalizace obchodu za předpokladu, že jsou transparentní a nediskriminační.

3.5 Jelikož 16 % HDP EU spotřebují veřejné orgány, sdělení pojednává o základu, na kterém mohou být požadavky udržitelnosti zabudovány do procesů zadávání veřejných zakázek. Poukazuje se na to, že i když je požadavek, aby výrobky byly certifikovány zvláštní koncepcí označování, v rozporu s předpisy pro zadávání veřejných zakázek, přijetí přiměřených kritérií týkajících se výrobních procesů je zákonné a udělování licencí specifickým etickým označením může být považováno za způsob prokázání shody ⁽⁶⁾.

3.6 V letech 2007 a 2008 Komise podpořila spravedlivý obchod a jiné iniciativy k zajištění udržitelnosti v souvislosti s obchodem částkou více než 19 milionů eur, a to převážně na zvyšování informovanosti v EU. Záměrem je poskytnout další podporu především na hodnocení dopadu a transparentnost trhu, a podnítit členské státy, aby udělaly totéž.

4. Obecné připomínky

4.1 Pojmy „fair“ nebo „faire trade“ nelze právně kontrolovat, což znamená, že kdokoli má možnost méně opodstatněně nebo méně prospěšně prohlásit své zboží za „fair“ než označení Fair Trade. Za takových okolností je nezbytně nutné uznání základního procesu certifikace a záruk spotřebitelem. V praxi je možno pozorovat, že jiné nevládní koncepce záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem nebo podnikové koncepce udržitelnosti se vyhýbají používání termínu „fair“ nebo „fair trade“, aby zabránily záměně s Fair Trade.

4.2 Uplynulo deset let od vydání předchozího sdělení Komise k tomuto tématu. Za tu dobu zájem veřejnosti obrovsky vzrostl, k čemuž přispělo rostoucí povědomí o otázkách udržitelnosti a s tím související trend mezi podniky poskytovat do určité míry etické, sociální a ekologické standardy v procesu zásobování. Toto sdělení přichází tedy v pravý čas a týká se trhu, který měl v roce 2009 v Evropě hodnotu přes 2 miliardy eur (označení fair trade) a minimálně tentýž objem z jiných označení udržitelnosti. Avšak z hlediska evropského obchodu se zbožím dováženým z rozvojových zemí jde stále o relativně malý podíl. Je třeba poukázat na to, že výraz „specializované“ používaný ve sdělení Komise jako označení jiné než fair trade by mělo být používáno i u značky fair trade, která je označením udržitelnosti pro „specializované“ výrobky.

⁽⁶⁾ O tom svědčí také rozhodnutí Evropské komise ze dne 29. října 2009 zaslat formální žádost Nizozemsku týkající se udělení veřejné zakázky na dodávku a řízení kávovarů provincií Severní Holandsko. Podle názoru Komise výběrové řízení, které použila provincie Severní Holandsko, nesplňovalo požadavky EU na zadávání veřejných zakázek a omezovalo hospodářskou soutěž.

4.3 V některých zemích a na určitých trzích nemá již však označení udržitelnosti charakter „specializované“. Například v Nizozemsku podle nizozemské nevládní organizace Tropical Commodities Coalition (TCC) pochází 25 % kávy spotřebované v Nizozemsku z „etického“ obchodu. Je proto obzvlášť důležité zabývat se mylnými představami zákazníků.

4.4 Je třeba uznat, že použití termínu „Fair Trade“ (nebo „Good Origin“ nebo podobné termíny označování) implikují **absolutní** etickou hodnotu ve výrobku, přičemž ve skutečnosti se jedná sice o identifikovatelné, ale pouze okrajové zlepšení. Důvodem těchto kategorických výroků není obvykle záměr úmyslně mást spotřebitele, nýbrž tlak na zjednodušování z důvodu marketingu. Je zde však riziko, že spotřebitelé budou zklamáni, pokud jejich očekávání nebudou splněna.

4.5 Označení je v případě spravedlivého obchodu pouze jedním ze dvou navzájem se doplňujících kanálů spravedlivého obchodu; tím druhým je integrovaný dodavatelský řetězec. Sdělení téměř nezkoumá dalekosáhlé účinky hnutí spravedlivého obchodu, jeho kampaně a politické aktivity na nejnižší úrovni v severních státech a činnosti na podporu výrobců v jižních státech. Podobně Komise nezasahuje do významných příspěvků, kterými přispívá například koncepce certifikací UTZ k bezpečnosti potravin prostřednictvím svého vysoce rozvinutého systému sledování ani do pozitivního vlivu certifikace Rainforest Alliance na zmírňování změny klimatu díky důrazu na zachování deštného pralesa. Je nutno uznat, že se Komise nemůže plně zabývat těmito důležitými dodatečnými dopady, aniž by se její stanovisko stalo příliš dlouhé. Komise možná hodlá pojednat o těchto otázkách v budoucích politických dokumentech.

4.6 Přestože Komise vydává koncepce záruk za doplněk k procesu liberalizace obchodu v rámci WTO, hnutí spravedlivého obchodu toto hledisko, je-li použito na něj, odmítá a dává přednost tomu, aby se jeho přístup považoval za alternativní obchodní partnerství. Jiné koncepce záruk udržitelnosti by uvítaly důkladnou analýzu WTO o tom, jak proces liberalizace obchodu může posílit udržitelnost a předejít situaci, kdy sociální, ekologické a hospodářské požadavky spojené s udržitelností jsou mylně považovány za překážky obchodu.

5. Zvláštní připomínky

5.1 Výbor respektuje postoj Komise, že se nesnaží regulovat koncepcí záruk, protože předpisy EU mají sklon omezit výjimečný a dynamický aspekt u sociálního a ekologického označování. Avšak neprávní rámec vyžaduje poctivou nezávislou certifikaci a předpokládá, že spotřebitelé budou jasně chápat, co každá nezávislá iniciativa k zajištění udržitelnosti vlastně přináší. Z toho vyplývá, že všechny tyto systémy by měly být založeny na akreditovaných certifikačních postupech ISO 65.

5.2 Bylo by užitečné podpořit vývoj společného rámce norem, ve kterém by se jednotlivé koncepce překrývaly, např. pracovní normy a užívání pesticidů. Je také třeba, aby důkladná posouzení dopadu zohledňovala významné rozdíly v proklamovaných výsledcích, např. zlepšení přístupu na trh pro malé zemědělce v případě Fair Trade nebo zlepšení praktické správy zemědělských podniků v případě koncepce certifikací UTZ; zaměření Fair Trade na posílení postavení jednotlivých organizací výrobců nebo soustředění Rainforest Alliance na biologickou rozmanitost.

5.3 Ačkoliv Komise sama záměrně nechce stanovit žádné standardy, podporuje provedení velké studie komparativních rozdílů a výhod hlavních koncepcí. Transparentnost trhu je považována za zásadní požadavek nezbytný pro etické koncepce záruk zaměřené na marketing. EHSV v zásadě vítá rozvoj tohoto projektu tím, že byl založen internetový portál pro analýzu těchto koncepcí a diskusi o nich. Klíčovou otázkou, kterou je třeba vzít v úvahu, však je, jak působí v oblastech, kde mají společné cíle, a jaké poskytují specifické výhody tam, kde se liší. Je nutno uvést, že současná prezentace portálu UNCTAD (7) tyto cíle neplní, jelikož nezohledňuje značné rozdíly mezi koncepcemi a chybí jí přehlednost a přesnost, která je nezbytná u takového referenčního aparátu.

5.4 Navrhujeme podporovat rozvoj postupů, na nichž spočívá transparentnost a důvěryhodnost označení udržitelnosti, a schopnost výrobců získávat certifikace a přístup na trh a řešit organizační výzvy, na nichž to závisí. Daly by se například

přidělit prostředky alianci ISEAL (8), aby mohla pokročit se svou prací na harmonizaci koncepcí tam, kde je to zapotřebí, a vyjasnit jedinečné součásti tam, kde to zapotřebí není. ISEAL je organizací zahrnující větší počet zainteresovaných stran, kde lze sjednocovat společné aspekty různých koncepcí označování a kde lze nezávisle hodnotit a vysvětlovat rozdíly.

5.5 V probíhajících diskusích o spravedlivém obchodu a nevládních koncepcích záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem mají organizace výrobců z rozvojových zemí zjevnou úlohu (9) a jejich zkušenosti s různými zárukami udržitelnosti je třeba brát více v úvahu. Výbor je přesvědčen, že ke koncepcím udržitelnosti a jakýmkoli posuzováním jejich dopadu by měly stejnou měrou přispívat organizace výrobců, které mají zkušenosti s většinou hlavních iniciativ.

5.6 K velké většině celkového objemu prodeje zboží s certifikací „spravedlivý obchod“ a s nevládními koncepcemi záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem v Evropě dochází v menšině členských států. Výbor důrazně doporučuje, aby Komise zařadila mezi priority podporu a financování organizací občanské společnosti v těch členských státech, kde jsou programy zaměřené na zvyšování povědomí spotřebitelů o udržitelnosti neefektivní a kde jsou spolehlivé subjekty občanské společnosti schopné tuto práci provádět.

5.7 Obchodní politika EU již nějakou dobu uznává přínos spravedlivého obchodu a jeho potenciál ovlivnit mezinárodní obchodní politiku. Výbor vyzývá Komisi, aby ve svých jednáních s WTO o obchodních pravidlech zohlednila význam, jaký občané EU přikládají udržitelnému a sociálně prospěšnému obchodu.

V Bruselu dne 20. ledna 2010

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI

(7) <http://193.194.138.42/en/Sustainability-Claims-Portal/Discussion-Forum/Fair-Trade/Web-links/>.

(8) Aliance ISEAL je celosvětová asociace pro systémy sociálních a environmentálních standardů, jejíž kodexy osvědčených postupů jsou pro tyto standardizace mezinárodními referenčními dokumenty.

(9) Tak tomu je například u World Fair Trade Organization (WFTO) a Fairtrade Labelling Organisations International (FLO), které již do svých systémů správy zapojují organizace výrobců z rozvojových zemí a rovněž u Rainforest Alliance (její výbor pro mezinárodní standardy zahrnuje majitele půdy, zemědělce, nevládní organizace, členy společenství, výzkumné pracovníky, techniky a jiné zainteresované subjekty jako členy) a u certifikace UTZ (její předsednictvo zahrnuje zástupce pěstitelů kávy, obchodníků s kávou a pražírů kávy a nevládních organizací a její kodex jednání byl vyhodnocen a uznán všemi zainteresovanými subjekty v programu certifikace UTZ).